

ВАРЛАМ ШАЛАМОВ

ЛЕЛИЯ ПОЛЯ

Превод от руски: Александър Талаков, 1994

chitanka.info

Леля Поля умря в болницата от рак на стомаха на петдесет и две години. Аутопсията потвърди диагнозата на лекуващия лекар. Впрочем в нашата болница патологоанатомичната диагноза рядко се разминаваше с клиничната — така е в най-добрите и в най-лошите болници.

Презимето ѝ го знаеха само в канцеларията. Не го помнеше дори съпругата на началника, при когото леля Поля бе работила седем години „дневална“, ще рече като прислужничка.

Всички знаят какво е дневален или дневална, но не всички знаят какво друго могат да бъдат тези хора. Доверено лице на недостъпния властелин на хиляди човешки съдби; свидетел на неговите слабости, на неговите тъмни страни. Човек, запознат с тайнния живот на дома му. Роб, но и задължителен участник в подмолната, подземната квартирна война; участник или поне наблюдател на семейните битки. Негласен арбитър в скандалите между съпруга и съпруга. Човек, който върти домакинството на началническото семейство, който допринася за увеличаване на богатството му, и то не само с икономии и честност. Един такъв дневален въртеше търговия с цигари от махорка в полза на началника, продаваше ги на затворниците по десет рубли едната. Лагерното управление за мерки и теглилки беше установило, че в кибритена кутийка се побира махорка за осем цигари, а от една „осминка“ махорка излизат осем такива кибритени кутийки. Тези мерки са валидни за 1/8 от територията на Съветския съюз — в целия Източен Сибир.

Нашият дневален продаваше всяка пачка махорка за шестстотин и четиридесет рубли. Но и тази цифра не беше, както се казва, пределът. Кутийките можеше да не бъдат пълни догоре — това почти не се забелязваше, тък и никой не искаше да се кара с дневалния на началника. Можеше да се свиват по-тънки цигари. Това зависеше от ръцете и от съвестта на дневалния. Нашият дневален купуваше махорката от началника за по петстотин рубли пачката. Разликата от сто и четиридесет рубли си я прибираще в джоба.

Господарят на леля Поля не продаваше махорка и изобщо на нея не ѝ се налагаше да се занимава с никакви афери. Тя беше чудесна готовачка, а дневалните, които разбираха от кулинарно изкуство, се ценяха особено много. Леля Поля можеше да се нагърби — и тя наистина се нагърбваше — да уреди някой свой земляк-украинец на

полека работа или да го включи в списък за освобождаване. Помощта й за нейните земляци беше много сериозна. На други не помагаше, най-много да даде някой съвет.

Леля Поля работеше при началника вече седма година и си мислеше, че ще избута на спокойствие всичките десет години.

Тя беше пресметлива, ала безкористна жена и с право предполагаше, че равнодушието й към подаръците, към парите няма как да не се хареса на който и да било началник. Сметките й излязоха верни. Тя беше свой човек в семейството на началника и вече беше набелязан план за нейното освобождаване — смятала да я зачислят като товарачка на камион в мината, където работеше братът на началника, а оттам да се ходатайства за освобождаването ѝ.

Но леля Поля се разболя, ставаше ѝ все по-зле и по зле, и я закараха в болницата. Главният лекар нареди да я настанят сама в стая. Десет полутурпа бяха изкарани в студения коридор, за да се освободи място за дневалната на началника.

Болницата се оживи. Всеки ден следобед пристигаха джипове, камиони; от тях слизаха дами с кожуси, слизаха военни — всички бързаха при леля Поля. И тя обещаваше на всеки, че ако оздравее — ще ходатайства за него пред началника.

Леля Поля даваше всичко на санитарките, опитваше една лъжичка и останалото им го даваше. Знаеше от какво е болна.

Нямаше как да оздравее. И ето че един ден в болницата се появи необикновен посетител, който носеше бележка от началника — отец Пътър, както се представи на нарядчика. Okаза се, че леля Поля желае да се изповядва.

Необикновеният посетител беше Петка Абрамов. Всички го познаваха. Дори няколко месеца преди това бе лежал в същата тази болница. А сега се яви като отец Пътър.

Визитата на преподобния развълнува всички. Излиза, че по тия краища имало и свещеници! И че изповядват желаещите! В най-голямата болнична стая — стая №2, където всеки ден между обеда и вечерята някой от болните разправяше нещо на гастрономична тема, във всеки случай не за подобряване на апетита, а заради потребността на гладния човек да възбуди хранителните си емоции, — в тази стая говореха само за изповедта на леля Поля.

Отец Пътър беше с каскет и памуклийка. Крачолите на ватените му панталони бяха натикани в концовете на износени плъстени ботуши. Косата му беше късо подстригана — като за духовно лице много по-късо в сравнение с косите на „сунгите“ от петдесетте години. Отец Пътър разкопча връхната си дреха — отдолу носеше синя руска рубашка, на врата му висеше голям кръст. Не беше обикновен, а разпятие — собственоръчно направено, изработено от умели ръце, ала без необходимите инструменти.

Отец Пътър изповядва леля Поля и си тръгна. Дълго стоя на шосето и вдигаше ръка, щом се зададеше някой камион. Две коли минаха, без да спрат. Тогава отец Пътър измъкна от пазвата си готова свита цигара, вдигна я над главата си и още първата кола спря, шофьорът гостоприемно отвори вратата на кабината.

Леля Поля умря и я погребаха на болничното гробище. То беше голямо, намираше се в подножието на един хълм (вместо „да умреш“, болните казваха „да отидеш под хълма“), с братски могили „А“, „Б“, „В“ и „Г“ и няколко хордообразни линии от отделни гробове. На погребението на леля Поля не дойдоха нито началникът, нито съпругата му, нито отец Пътър. Обредът бе най-обикновен: нарядчикът върза на левия глезен на леля Поля дървена дъсчица с номер. Това беше номерът на личното й дело. Според инструкцията номерът трябваше да бъде написан с обикновен черен молив, в никакъв случай не с химически — както на топографските маркировки по дърветата в гората.

Обръгналите санитари-гробари затрупаха с камъни съсушеното тяло на леля Поля. Нарядчикът закрепи върху камъните пръчка — със същия номер на личното дело.

Минаха няколко дни и в болницата се появи отец Пътър. Вече беше ходил на гробището и сега вдигаше скандал в канцеларията.

— Кръст трябва да се сложи. Кръст.

— Само това остава — отговори му нарядчикът.

Кавгата продължи дълго. Най-сетне отец Пътър каза:

— Давам ви една седмица. Ако за това време не сложете кръст, ще се оплача на началника на управлението. Ако не ми помогне — ще пиша на началника на строителството. Ако и той откаже — ще се оплача от него в Совнаркома. Ако и Совнаркомът откаже — ще пиша до Синода! — развика се отец Пътър.

Нарядчикът не беше арестант от вчера и добре познаваше „страната на чудесата“; знаеше, че там може да се случат най-неочаквани неща. И след като размисли, реши да доложи цялата тази история на главния лекар.

Главният лекар, бивш министър или заместник-министър, го посъветва да не спори и да постави един кръст върху гроба на леля Поля.

— Щом попът е толкова настойчив, значи не е случайно. Сигурно знае нещо. Всичко е възможно, всичко е възможно — измърмори бившият министър.

Сложиха кръста, първия кръст на това гробище. Виждаше се отдалеч. Макар да беше единствен, цялото място заприлича на истинско гробище. Всички болни, които можеха да се движат, отидоха да го видят. Закрепиха на него и дъскица с надпис, обграден в траурна рамка. Поръчаха го на един старец-художник, който лежеше в болницата вече втора година. По-точно не лежеше, а само му се водеше едно легло — цялото му време отиваше за серийно производство на три вида репродукции: „Златна есен“, „Тримата богатири“ и „Смъртта на Йоан Грозни“. Художникът се кълнеше, че може да ги рисува със затворени очи. Клиенти му бяха всички началници от селището и от болницата.

Но художникът се съгласи да направи дъскицата за кръста на леля Поля. Попита какво трябва да напише. Нарядчикът порови в списъците си.

— Нищо не мога да намеря, освен инициалите — рече той, — Тимошенко П. И. Пиши Полина Ивановна. Починала на еди-коя си дата.

Художникът, който никога не спореше с клиентите, написа каквото му се каза. А точно след седмица се появи Петка Абрамов, тоест отец Пътър. Той рече, че леля Поля се казва не Полина, а Прасковя, и не е Ивановна, а Илинична. Каза и датата, когато се е родила, и настоя тя също да се впише. Надписът бе поправен в негово присъствие.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на **Моята библиотека** и нейните всеотдайни помощници.

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.